

Покољ у Хрватском Благају

Василије Козлина

vasilijekozlina@gmail.com

Кратки научни рад

УДК 341.322.5(497.13Хрватски Благај)

DOI 10.7251/TOP2107058K

Апстракт: Покољ у Хрватском Благају¹ догодио се од 6. до 9. маја 1941. године и можемо рећи да је ово био добро испланиран и организован злочин над српским народом у Независној Држави Хрватској. Неизвесност и несигурност коју је донео распад државе, али и поверење Срба у своје хрватске комшије, усташки заповедници су искористили да конструишу један од првих масовних злочина над српским народом. Кроз призму сведочанстава учесника овог покоља приказан је ток овог злочина, после којег ће подручје Кордуна постати једно од главних жаришта устанка против НДХ.

Кључне ријечи: Покољ, Хрватски Благај, Вељун, Кордун, злочин, НДХ

Након слома Краљевине Југославије, национално мешовит Кордун захватило је стање потпуне неизвесности. Припадници Хрватске сељачке страже су наоружани патролирали улицама, говорећи како је дошло њихово време. У њима су препознаване комшије и људи са којима су Срби свакодневно радили заједничке послове. Они су давали разне изјаве, како о пресељењу, тако и о истребљењу, али њима се није пуно веровало. Све њих је уједињавало сиромаштво, које су заједничким мобама покушавали да олакшају, те су се надали да ће, као у Монархији, слушати власт, а она ће их оставити на миру.²

Усташку власт у Вељуну успоставио је учитељ Иван Шајфар, а у Слуњу жупник Иван Никшић. Његове добро организоване усташе су у току Априлског рата разоружале и заробиле генерала Сремске дивизије Јована Антића, заједно са 40 официра и око 200 војника. На него-

¹ Благај је насељено мјесто града Слуња, на Кордуну, Карловачка жупанија, Република Хрватска.

² *Прва година народноослободилачког рата на подручју Карловца, Кордуна, Глине, Лике, Горских котара, Покупља и Жумберка*, Зборник 3, Карловац 1971, 409-411 (у даљем тексту: *Прва година...*).

довање генерала Антића како неће ратовати са браћом Хрватима, нити да се може предати војсци са којом није у рату, жупник Никшић је одговорио да они нису никаква браћа, те да су у рату већ 20 година! Генерал Јован Антић је убијен заједно са својим официрима 13. априла 1941. године и бачен у јаму звану „Попова пећина“.³

Усташка организација у Хрватском Благају основана је још 1933. године и илегално је функционисала кроз Хрватску сељачку странку. Велику подршку у овом селу усташе су имале првенствено због обећања о побољшању економске ситуације када они дођу на власт. Обећавали су да ће раселити Србе из много развијенијег Вељуна, а њихову плодну земљу поделити њима. У овим обећањима предњачили су жупник Блажо Томљеновић и учитељ Иван Шајфар. У цркви у Хрватском Благају, жупник Томљеновић је већ 10. априла на верност закleo једну групу усташа, са обећањем да ће их ускоро населити у српска села, кад их они „очисте“⁴. За помоћ у организовању злочина обратили су се „Усташком стожеру“ у Карловцу, који се налазио под командом усташког емигранта Марка Ивића. Он је већ почео да организује своју „бојну“ од проверених карловачких усташа, намењену управо за овакве ситуације. Подршка је стигла и директно из „Равнатељства за јавни ред и сигурност“ у Загребу, под командом Диде Кватерника. Одатле је послат бивши усташки емигрант Иван Шарић, како би руководио целом акцијом. Стога можемо рећи да је у детаље припреме злочина био упућен и сам врх Независне Државе Хрватске.⁵

Крајем априла 1941. године одржан је тајни састанак у Карловцу, који је организовао усташки официр Здравко Карловић. Састанку је присуствовало 35 усташа, међу којима и Јосо Пауновић из Хрватског Благаја, који је изнео план извршења акције. Он је предложио да се побије хрватска породица Мравунац⁶, а за тај злочин да се оптуже Срби из Вељуна. Јосо Мравунац није имао земље, те је живео од свог млина на реци Корани. Сматран је за доброг и поштеног домаћина, а према неким наводима био је и члан Комунистичке партије. Усташама

³ Душан Кораћ, *Кордун и Банија у НОБ и социјалистичкој револуцији*, Загреб 1981, 77 (даље у тексту: *Кордун и Банија...*).

⁴ *Прва година*, 410.

⁵ *Кордун и Банија*, 84–88; Милан Бекић, Иво Бутковић, Славко Голдштајн, *Окруј Карловац 1941*, Загреб 1965, 43 (даље у тексту: *Окруј Карловац...*).

⁶ У неким наводима Мравунац.

је највише сметао јер се „више осјећао као Југославен него Хрват“, стога није подржавао њихов покрет, а уједно је био и економски конкурент њиховим присталицама. Његовим убиством усташе би се уједно решиле политичког неистомишљеника и дали повод за масовно хапшење Срба са подручја Вељуна и околине.⁷

У ноћи између 4. и 5. маја 35 усташа кренуло је ка кући Јосе Мравунца, под командом Јосе Пауновића и Здравка Карловића. Успут су бацали обележја југословенске војске, која су поскидали са претходно побијених официра у „Поповој јами“, а у повратку су пуцали из оружја, сценирајући битку са четницима. Осам усташа је ушло у кућу, док су остали осигуравали простор око ње. Покољ је преживела једино ћерка Милка, која је касније сведочила да су двојица непознатих људи око 23 часа тражили Јосу, како би их превезао преко Коране. Њена мајка Ката је рекла да он није ту и након кратког разговора они су тражили новац. Пошто је она одбила да га преда, настао је покољ, где су убијени поменута Ката, Јосина мајка Ана и његови синови Никола и Иван. Милка је ударена даском о главу и пала је у реку Корану, која ју је оствестила. Приметила је оца који се враћао, али пред кућом су искочиле усташе и заклале га. Она је успела да се извуче до прве куће, где је преспавала, а ујутру је откривен страشان злочин.⁸

Леп и сунчан Ђурђевдан пресекала је вест о покољу породице Мравунац. Одмах се посумњало у усташку верзију догађаја, јер су сви знали да у том крају нема четника. Стога су сеоске старешине отишле до сеоске кафане да директно питају шта се дешава. У њој су усташе весело пиле вино и јеле јагњетину, да би у једном тренутку усташе Вале Пауновић и Дане Маринац позвали старешине унутра. Тада су одржали говор, у ком су их вређали, псовали, и оптужили их да су четници, те да су убили породицу Мравунац. Затечене сеоске старешине су пошле назад у своја села, мимоилазећи се са групом Срба из правца Цвијановић Брда, које су водиле усташе. Привођења су већ почела.⁹

Док се одигравала драма пред сеоском кафаном, вођа слуњских усташа Иван Никшић је већ послао свим усташким станицама теле-

⁷ Окруї Карловац, 42-44, Петар Зинајић, *Геноцид на Кордуну и околици*, Београд 1996 25; Владимир Козлина, *Из ѿламена револуције*, Сомбор 1981, 49.

⁸ Окруї Карловац 43, Ђуро Затезало, *Радио сам свој сељачки и ковачки ѿсао*, Загреб 2005, 26.

⁹ *Прва јодина*, 413-414.

грам да су Срби убили породицу Мравунац, те да им се забрани излазак из кућа. Одмах је кренуло пет организованих група, са циљем да похватају што више Срба. Једна група кренула је у Црно Врело, друга у Цвијанић Брдо, трећа у Шљивњак, четврта ка Вељуну и пета ка Горњем и Доњем Полоју. Имали су наређење да убију сваког ко покуша да бежи. Са обе стране реке Коране похватано је око 600 Срба, који су затворени у зграде жандармерије, школе и попов стан у Вељуну, као и зграду школе у Хрватском Благају. Многе жртве су одвели лични познаници из суседних села. Тако су Милића Стојића покупиле комшије Хрвати из Хрватског Благаја, а, према сећању Милутина Вучковића, усташе су у жандармеријску касарну сместили између 200 и 300 људи, те је то њему личило на „мравињак“¹⁰. Потом су уследила страховита мучења људи, које су тукли разним коцима, док су се кундаци пушака „ломили на људским тијелима“.¹¹ Измрцвареним људима усташе су наређивале команде да устану и легну, читаву ноћ. Милована Госовића су усташе страховито мучиле, да би га потом ставиле у буре и затворили. Потом су га одгурнули са узвишења у дворишту, подругљиво довикујући осталим затвореницима да се склоне јер иде краљ Петар у лимузини. Буре је снажно ударило у зид, али се није распало, док је Милован једва давао знаке живота. Међутим, у току ноћи скупио је снаге да прескочи зид и побегне, али плашећи се за своју породицу, вратио се назад у касарну. Наредни дан су сви натрпани у камионе који су кренули ка Хрватском Благају.¹²

Тамо су их већ чекале домаће усташе, али и емигранти попут Вјекослава Лубурића. Пред свима њима су се „шепурили“ жупник Блаж Томљеновић и Иван Шајфар. Сви су згурани у подрум школе, где су мучења настављена. Док је један део усташа копао јаму поред школе, други су тукли и мучили затворенике. Са затвореницима се налазио Тодор Дудаковић, дугогодишњи председник општине Вељун, коме су усташе ископале очи полугом. Поред батинања, млађима је чупана коса, док су старијима и поповима чупани бркови и брада. Попу Бранку Добросављевићу су прво убили сина Небојшу, те га терали да му држи опело. Он се више пута онесвестио читајући опело, али су га усташе стално будиле. На крају су му одсекли нос и убили га. Поред

¹⁰ В. Козлина, *Из њламена револуције*, 49.

¹¹ Ђ. Затезало, *Радио сам свој сељачки и ковачки њосао*, 17.

¹² *Прва јодина*, 414-417; В. Козлина, *Из њламена револуције*, 49-51; П. Зинајић, *Геноцид на Кордуну и околици*, 20.

њега, на страстишту се нашао и свештеник из Цвијанић Брда, Димитрије Скорупан. Његову кућу су опљачкале усташе и сав терет натоварили на њега. Док су групу у којој је он био водили директно до школе у Хрватском Благају, кроз шуму Лисац, наредили су исцрпљеном попу да чита молитву за спас српског народа. Дошавши на губилиште, рекао је двојници усташа да питају придошлог судију Николу Лисца из Слуња какав је он човек, јер га добро познаје и зна да је чинио многа добра. На питање усташа да ли то истина, судија је кратко одговорио „Биће...“¹³ Потом је наставио са испитивањем затвореника. Сви су питани за оружје, а породицу Мравунац нико није ни спомињао. Током дана, усташе су довеле преживелу Милку Мравунац да препозна убице свога оца, али је она то негирала речима да то нису они урадили, јер су убице имале другачије крагне на кошуљама. Ипак, уз консултацију са Иваном Шајфаром, судија Лисац је издвојио 36 затвореника, којима је пресуђена смртна казна. У току рата, Никола Лисац ће променити страну и у послератном времену добити посао као судија у суседном Војнићу.¹⁴

Када је пала ноћ, јаме су биле спремне за своје жртве. Затворенике су почели изводити у групама по 10 људи. Измрцварени садистичким батинањем, нису могли пружити никакав отпор. Наређивано им ја да легну потрбушке покрај јаме да би затим усташе разним крамповима, ножевима, батовима или мацолама разбијали њихове главе. Потом би ишли у школу по нове жртве, док је следећа тура усташа већ доводила нових 10 људи да побије и баци у јаму. Док је једна група усташа убијала затворенике над јамом, други су чували стражу како нико не би побегао. Усташа Ивић Обреновић је држао стражу код једне крушке у близини школе одакле је јасно видео шта се догађа. Он сведочи да је мали број „оних који су из метка убијени, већ већином ударани чекињем, клани ножем“.¹⁵ Када су убијања завршена, усташе су по жртвама полиле живи креч доведен из Слуња, иако су неке жртве још увек давале знаке живота. Затим је јама затрпана, а над њом су усташе Стипан и Мија Грашић повели коло. Ујутру су сељаци из Хрватског Благаја узорали јаму и посадили зоб. Према неким наводима, жртве су бацане и у природну пећину Попова јама, као и пећину иза католичке

¹³ Ћ. Затезало, *Радио сам свој сељачки и ковачки посао*, 18.

¹⁴ Ћ. Затезало, *Радио сам свој сељачки и ковачки посао*, 18; П. Зинајић, *Геноцид на Кордуну и околици*, 20; *Прва година*, 416.

¹⁵ *Прва година*, 418,

цркве. После крвавог пира, народу је речено да су сви послати на рад у Немачку и готово три месеца народ није знао шта се десило са њиховим најмилијима. Неизвесност, неповерење и опречне информације су опет завладале Кордуном.¹⁶

Тачан број убијених није познат. Петар Зинајић у својој монографији наводи поименични број од 420 жртава, док Ђуро Затезало наводи број од 520 жртава. Број би био и већи да није било интервенције италијанског пуковника Оскара Гритија. На молбу ћерке слуњског адвоката Милана Поповића, он је наредио да се врате камиони, попуњени са Србима упућеним ка Хрватском Благају. Једини који је успео побећи испред јаме био је Душан Никшић из Доњег Полоја. Када је дошао ред на њега да га вежу и поведу ка губилишту, он је затегао десну руку, што му је омогућило да се касније лакше ослободи канапа. Иако је старац који је био везан заједно са њим то приметио, није га издао. На путу ка јами један усташа је застао, што је Душан искористио, те скочио у страну и почео да бежи. Усташе су отвориле ватру за њим, али нису успеле да га погоде. Под окриљем ноћи успео је да стигне до села Црно Врело. Неки су преживели захваљујући личним познанствима са неким од усташа. Душан Опачић је пришао првом комшији Марку Маринцу и замолио га да га пусти. Он га је повукао за рукав, те извео напоље. Ђура Нинковић се налазио у групи са попом Скорупаном када му је један непознати усташа шапнуо да застане и бежи кући. Слично „бекство“ имао је и Стеван Опачић коме је први сусед усташа Перић Маринац наредио да застане и бежи. Милића Стојића, Милутина Вучковића и Милету Дудаковића су усташе, након пребијања у вељунској касарни, пустиле заједно са десетак људи са опоменом да пријаве четнике. За остале су им рекли да ће бити упућени на рад у Немачку, међу којима су била и два брата поменутог Милета. Сви су завршили у јами. Тежак ударац доживела је и Комунистичка партија Југославије, која је у овом злочину изгубила 18 својих чланова. Међу њима се налазио и секретар окружног комитета за Котар Слуњ, Никола Кукић, који је својом великом енергијом руководио партијским ћелијама овог краја, иако није био родом одатле. Петог маја кренуо је пут Вељуна да извршава партијске задатке, не базирајући се на упозорење другова да се нешто спрема, јер је живост усташа била велика.¹⁷

¹⁶ *Прва година*, 417-419; Ђ. Затезало, *Радио сам свој сељачки и ковачки посао*, 19-20.

¹⁷ *Прва година*, 418-419; Ђ. Затезало, *Радио сам свој сељачки и ковачки*

Међутим, нису све усташе биле сагласне са злочиним. Општински бележник из Раковице Фрањо Рајковић је, игром случаја, пролазио поред састанка у Слуњу где се одлучивало о судбини похапшених Срба. На негодовање неких усташа, главнокомандујући Иван Шарић је одговорио да зна да има добрих људи међу затвореницима, али да најбоље што може да им се уради јесте да им „куглом просвираш мали мозак“¹⁸. У току убијања Иван Шајфар му је предложио да се поштеде они који су гласали за Влатка Мачека, на шта му је Шарић одговорио да слободно може заузети њихово место. Јасно је да је Иван Шарић имао наређења да побије све људе и у томе није попуштао. Жена Ивана Шајфара, Марија, сведочила је да он није био исти после те ноћи, те да је био зрео за лудницу. Ипак, он је наставио да обавља свој посао.

После новог злочина, у августу 1941. године, народ се подигао на оружје. Петог августа 1941. године указала се прилика да се ухвати један од главних организатора злочина у Хрватском Благају. Наиме, Иван Шајфар је имао љубавницу, учитељицу Љубицу Мариновић из Цвијанић Брда, коју је редовно посећивао у стану смештеном у сеоској школи. Ту су заседу организовали становници који су избегли хапшења. Преводник је био Милутин Кекић, који је био опремљен карабином. Чим је Шајфар ушао у школу, устаници су је опколили и спречили његово бекство кроз прозор. Испитивање је настављено у засеоку Рабиња, где је усташки повереник покушавао да извуче живу главу нудећи оружје, које је скривено по вељунским подрумима. Међутим, донета је одлука да се стреља, те је тада дрско саопштио да су сви у Благају побијени и да је он себе осветио.¹⁹ Потврду о страшном злочину устаници су добили и годину дана касније, у септембру 1942. године, од Шајфарове десне руке Андрије Смиљанића, који је лично учествовао у злочину. На суђењу у Вељуну многи рођаци побијених су дошли да виде злочинца, захтевајући да се лично обрачунају са њим. После признања Ивана Шајфара, 5. августа 1941. године, није било

посао, 19-20; В. Козлина, *Из ѿламена револуције*, 49-51; *Окруї Карловац*, 46; П. Зинајић, *Геноцид на Кордуну и околици*, 20-24.

¹⁸ *Окруї Карловац*, 44.

¹⁹ Милан Вучковић је сведочио последњем Шајфаровом говору: „Мајку вам српску, убијте ме али се осветити нећете! Само ми жао што нисам доживео уништење свих вас! Од оних који смо одвели на Вељун ни један се више неће вратити! Све смо их побили у Благају! Можете радити од мене шта хоћете, ја сам се осветио!“, В. Козлина, *Из ѿламена револуције*, 34.

сумње да су сви затворени у Хрватском Благају побијени. Истог дана када се сазнала истина о злочину, група која је организовала заседу формира се у одред „Цвијановић Брдо“. Устанак је почео!²⁰

Закључак

Покољ у Хрватском Благају десио се у првом месецу усташке владавине, када још увек нису били познати правци њене политике. Предратне усташе, као и њихови подржаваоци, и пре рата су имали идеју о уклањању Срба са простора Вељуна и околних села, а онда је дошао тренутак да то и остваре. Убиством породице Мравунац решили су се идеолошког противника, а оптужујући за то Србе добили су повод за њихово масовно хапшење. Срби су, имајући поверења у своје комшије и генерално у државу као институцију, веровали да иду, како је некима речено, на препознавање или рад у Немачку. Садистичким мучењем затворених људи онемогућен је било какав отпор у току извршења злочина, након којег је стратиште преорано и засејано зобљу. Узимајући у обзир да је раширена прича да су сви послати на рад у Немачку, јасно је да су усташе желеле што дуже да овај злочин држе у тајности, како би избегли било какав отпор становништва. Међутим, овакав крвав злочин није се могао сакрити, а његово откривање покренуло је преостале Србе на егзистенцијалан устанак против НДХ.

---

²⁰

Прва година, 418; В. Козлина, *Из пламена револуције*, 34.

Извори и литература

- *Прва година народноослободилачког рата на подручју Карловца, Кордуна, Глине, Лике, Горских котара, Покупља и Жумберка*, Зборник 3, Карловац 1971.
- Душан Кораћ, *Кордун и Банија у НОБ и социјалистичкој револуцији*, Загреб 1981.
- Милан Бекић, Иво Бутковић, Славко Голдштајн, *Округ Карловац 1941*, Загреб 1965.
- Петар Зинајић, *Геноцид на Кордуну и околици*, Београд 1996.
- Владимир Козлина, *Из пламена револуције*, Сомбор 1981.
- Ђуро Затезало, *Радио сам свој сељачки и ковачки посао*, Загреб 2005.

Vasilije Kozlina

Killings in Hrvatski Blagaj

The mass killings in Hrvatski Blagaj, a small town near Slunj, in Kordun region, today's County of Karlovac, Croatia, happened from 6 to 9 May 1941. We would be in the right to suggest that this was a well planned and coordinated attack on the Serb population. Using the uncertainty that came with the destruction of the previous state, but also the Serb confidence in the benevolence of their Croat neighbors, Ustaša commanders conducted one of the first crimes of mass murder of the Serb residents. Through testimonies, the author reconstructs the details of this major crime, after which the area of Kordun will become one of the main junctions of the resistance movement against the Independent State of Croatia.